

Kopi

Oslo den 9de november 1945.

Herr H. A. Advokat Jacob Aas,

Stortingsgaten 16.

Oslo.

I saken mot Quisling er begrundet for NS folks handling og holdning gjennom okkupasjonsårene etter min mening ikke bli lyst. I disse bygningsvolds regjeringe blitt trukket til ansvar for sine handlinger og skjebnesvengre unnløstelser, så vilde man fått de begrundet som er nødvendig for å kunne foreta et rettsoppgjør som kan stå for historiene som. Nu foretas "rettsoppgjøret" utelukkende mot NS folk etter den linje at Tyskland uten noen rett kom som overfall mann og et NS folk har samarbeidet med overfallsmannen, mens den viktelig sammenheng er den at den daværende regjering og en del av de ledende utenrikspolitikere, tiltrods for de gjentatte uttrykkelige uttalelser i Stortinget om et var nøytralitet skulde vergus, sette døren opp for Vestmaktene, og så snart tyskerne inn. I et innlegg for Utenriksrådet fremholdt Arneus behjært, at Vestmaktene ikke hadde planer om å gå til aksjon mot Norge.

Da nu saken mot tre av ministrene er nær forestående føler jeg det som en nødvendighetssak å fremkomme med opplysninger som i det mindste må virke forklarende for NS folks opptreden.

I Norges Storting og også på annen måte overfor det norske folk blev det gang på gang hevdet at vi skulde føre en absolut nøytralitetspolitikk og at nøytraliteten skulde vergus. Men allerede i et møte den 11te august 1943 i Stortingets utenrikskomite, kom det klart frem at hvis krigen høst ut og vi ikke kunde holde oss nøytrale så måtte vi gå ned på Vestmaktene side. Viseformannen i Utenrikskomiteen, Herr Andersen-Lysst, uttalte ved denne anledning: "Det er ikke noe snudd vi kan gjøre idest vi på den måte håper å få de rivaliserende stormakter til å tro at vår nøytralitet blir en gjensidig objektiv nøytralitet!" (Uthøvet her) Både Aas, Hambro og Aas hadde ga uttrykk for at vi ikke måtte komme i krig med Vestmaktene. Den engelske minister hadde gjort henvendelser til Aas og Aas hadde og tvokleude Norge vilde stille sig i det og det tilfelle, men Aas hadde u slutt å svare. (Dok. no. 6 S. 35)

te at Finland hadde henvendt sig til Folkeforbundet. Nygårdsvold betegner Sovjets angrep på Finland som natt og brutalt og en trussel mot selve folkefriheten. Som bekjent blev Sovjet utstødt av Folkeforbundet.

Sven Nilsen uttalte ved samme anledning at det var uriktig å kalle dem (Sovjet) gangstere og banditter. Make til hykleri som den russiske statsmann har utvist har gangstere ikke prestert. Sven vil da pålyste videre at man ved hans regiment ikke hadde miner, anti-tankstyrke, antiluftstyrke og håndgranater. I dette møte fastslår Morinckel på grunn av presset fra Storbritania at Fynskland må bli mer og mer utilfreds med hvordan vi hevder vår neutralitet. Koht understreker at det ikke er de tyske, men de engelske krav som er vidtgående og fremholder at Norge blir behandlet som en engelsk provins. Morinckel uttaler sig om det engelske press og fortsetter: "Hvor skal vi bli hvis vi ikke kan være neutrale? Det kan ikke være tvil." Lykke og Anderssen-lyst uttaler at dette er et av de alvorligste møter i stortingset. Morinckel bemerkar at det er uforsvarlig ikke å sammenkalle storting et og konstaterer at det er den farligste situasjon på 125 år. Han fremholder at stortinget burde få anledning til å følge utviklingen. Det er spørsmål om å være fritt folk eller ikke. Stortinget kommer ellers til å handle i blinde.

Sandby opplyser at Norge har den eneste nasjonalforsamling som ikke er innkallt (muligens undtatt Belgia). Stortinget blev imidlertid ikke innkallt før i januar.

I Utanrikskomiteens møte den 24de Desember 1939 (ikke offentliggjort) opplyser Koht at der pågår forhandlinger i Oslo om en varebytteavtale med England. Koht nevner at forutsetningen for en varebytteavtale var normal handel til alle sider, men sier at England ikke lenger følger sig bundt til handel på normal fredstilsgrunnlag. England krever ved hjelp av Norge å svekke ut Tyskland og øve press på Norge, fordi Norge lå således til et det var den britiske regjering som hadde makten. Hvis tyske representanter var man "i røyndak i krig". England bygger på sin makt og vil tvinge sig frem, tvinge oss ut av neutraliteten, uttaler Koht. Morinckel bemerkar: Det er ganske stortartet at her har vi stillet hele vår store handelsflate til Storbritanias disposisjon på betingelse av et vi skulde få en rimelig handels-

avtale, også optreder Storbritania overfor oss på denne måte, de truer altså med blokade. Koht konstaterer at vi bare er neutrale når vi gjør

-4-

som England vil. Det er ikke høve til slik tvang mot Sverrige som de har høve til å bruke mot oss. Men tiltrods for Englands press som var av den art at Koht betegner det som om vi var en engelsk provins, så sier han at vi må vite hvilken side vi må stå på. Det er etter dette selvfølgelig ingen grunn for England til ikke å utsette oss for ytterligere press.

I et hemmelig stortingsmøte den 8de januar 1940 (ikke offentliggjort) erklærer Koht at "ubrytelig neutralitet" er den linje som følges: Koht gir stortinget meddelelse om at tonnageavtalen skulde være bundet sammen med handelsavtalen og konstaterer at den britiske regjering ikke går frem på "hedersmanns vis". Koht mener at den britiske hensikt er å frive oss inn i krigen. (Selvfølgelig. Gang på gang har jo våre utenrikspolitikere gitt uttrykk for at vi i så tilfelle skal gå inn i krigen på Englands side.)

Koht opplyser at han fra England har mottatt en note angående senkning av 3 båter, som påstås senket i våre territorialfarvann. England vil derfor selv føre opsyn med våre kyster. Om note sier Koht at sterkere trugsmål har aldrig tidligere vært fremsatt mot den norske nøytralitet. Hvis trusselen iverksettes trekkes Norge inn i krigen. Kong Haakon har rettet en personlig henvendelse til Kong Georg.

I Utenrikskomiteemøte den 11te januar (ikke offentliggjort) meddeler Koht at han har fått en henvendelse fra vestmaktene angående hjelp til Finland på grunn av den trussel som undertrykkelse av dette land vilde bringe over hele Skandinavia. Ved denne anledning uttaler Mowinkel at England vil ha oss med i krigen. Mowinkel er redd for at det vil bli panikk i Oslo hvis den førnevnte note blir kjent, og den engelske legasjonssekretær har også bedt om at det må bli forhindret at pressen får greie på det engelske kravet.

Den 30te januar uttaler Mowinkel: Storbritania må selvfølgelig være opmærksom på at vi gjør det meget store tjenester i denne krig, men at vi jo ikke kan gå så langt at vi tillater at noen krenker vor nøytralitet. Utover nøytralitetens grenser kan vi ikke gjøre Storbritania tjenester, men i virkeligheten er de tjenester vi gjør Storbritania så mange og så store, at det er et under at ikke den annen part sier at de tjenester vi gjør går utenfor vor nøytralitet. Mowinkel uttaler videre at vi i virkeligheten betaler store bidrag til Storbritanias krig, fordi en så stor del av den norske flåte seiler for Storbritania for frakter som ligger langt under verdensmarkedets.

Hvorledes Vestmaktene forsøkte å utnytte vor naturlige

sympati for Finland til å få vårt land red i krigen mot Tyskland er påvist i min brosjyre "Optakten til 9de april" S.13 - 17. I virkeligheten hadde den franske generalstab ved årsskiftet 1939 - 40 utarbeidet forskjellige offensive planer for å få fart i den hendøende krig. Et av alternativene var å få Norge med i krigen under påskudd av bl.a. hjelp til Finland. Disse planer som blev funnet av tyskerne i den lille vy Charite i Frankrike er fotografisk gjengitt i den tysk hvitbok no. 6 og hittil er det såvidt undertegete har sett aldrig fra vestmaktene framkommet påstander om at disse aktstykker, som til dels inneholder randbemerkninger av de fremste menn i Frankrike, er uekte. Det opsiktsvekkende er at disse franske dokumenter som allerede foreligger ved årsskiftet 1940 inneholder de samme ord og vendinger som vestmaktens noter til Norge 5de april 1940.

Altmark-affæren medførte en eenstemmig norsk fordømmelse av det britiske overgrep. Vi skjøt ikke hvilket f.eks. daværende kommanderende general Laake har uttalt var vor plikt. Vi avfyrte derimot noen papirprotester til Tyskland, men fra Berlin som selvfølgelig i alle de tidligere måneder hadde fulgt utviklingen med den aller største vikenhet telegraferedes: "Den som nærer sig med papirprotester så ikke undre sig når ofrene for den neutrale svakhet selv sikrer sig sin rett. Konsekvensene av den norske toleranse i Altmark-affæren gir tilfellet det mellemskkelige betydning. Det krever raske overveielser og dieblikelige beslutninger. Al nalen er farlig." (Aftenposten 19de f. januar 1940) De sidste ord i den tyske ministers protestnoter til Norge led:

"Jeg må gjøre opmerksom på at det dreier sig om den aller alvorligste situasjon som kan trekke de skarpeste konsekvenser efter sig."

I den erklæring den tyske minister avgav overfor utenriksministeren i Tyskland ved krigens utbrudd om å respektere Norges neutralitet forutsatte Tyskland at Norge viser en "uinotsigelig neutralitet" overfor Tyskland. Den tyske erklæring forbeholdt sig handlefrihet hvis et neutralitetsbrudd fra ^{England} ~~kvaklende~~ side blev gjortatt, og Norge ikke var et neutralitetens. Sitasjonen var således meget kritisk. Nu gjaldt det mer enn noensinde å være på vakt mot eventuelle nye britiske neutralitetsbrudd, da Tyskland i et slikt tilfelle meddelte at det forbeholdt sig handlefrihet.

Efter Altmark-affæren uttalte minister Brauer et par ganger til ekspedisjonssjef Voerup i utenriksdepartementet, at hvis England forsøkte å sette sig fast på norsk sjøterritorium, så er vi

i Oslo neste dag. Herom blev det i sin tid gjort notat i Utenriksdepartementet.

Var stillingen for vort land i desember 1939 ytterst alvorlig, så var færen for at vi nu skulle bli dradd inn i krigen helt overhengende, men vi mobiliserte fremdeles ikke. På foranledning av oberst Spørck foreslår kom. general i mars måned mobilisering av 12de divisjons neutralitetsvakt (Kristinassand, Stavanger o.s.v.) men kom. general får intet svar. Krigen rykker dag for dag nærmer Norge. I slutten av mars kommer det ene stormvarsel fra London og maris etter det annet. Avisene fra den gang er overfylt av de tiltak som vestmaktene er iferd med å ta overfor Norge. En dokumentering av disse stormvarsler kan foretas om ønskelig. Vi får sågar gjengaa avisene klar beskjed om at vestmaktene vil gå til aksjon. Fra Tyskland kommer gang på gang de skarpaste advarsler. Koht får den 5te april en i pressen allerede bebudet note fra vestmaktene som opsier respekten for vor neutralitet. Vor hændel med Tyskland som de selv hadde godkjent den lite mars 1940 tillates ikke lenger. Istedenfor ihvertfall nu å forlange mobilisering så stikker Koht den note under stol, fører stortinget den 6te april bak lyset og nevner intet om noten. Den blir ikke uttrykkelig forelagt utenrikskomiteen men Koht avtaler med stortingspresidenten at man først skal behandle noten i utenrikskomiteen tirsdag 9de april, altså 4 samfulle døgn etter mottagelsen. (Dok no. 5 S. 3) Vestmaktene går sa 8de april om morgenen til den kunngjorte aksjon og utlegger minefelter i norsk farvann. Kom. general ber den 8de april på ny om mobilisering men får intet svar. Kom. general får heller ikke beskjed om noten fra vestmaktene før mannen på gaten etter at Koht først den 8de hadde gitt stortinget beskjed om den. Koht avslutter sin tale samme dag med følgende ord:

" Vestmaktene fører krigen inn på norsk område fordi de meiner at dei dermed lettare skal vinna krigen. Det er den greie sammenheng med dette tiltaket. (Allerede under forrige verdenskrig foreslo engelske planer om å bryte vor neutralitet. Disse planer blev gjeantatt av stortingsmann Tørrø under trontaledebatten den 9/1.40. Se stort.tidende 13/1.40 S. 45 samt Churchill: Verdenskrigens historie 1ste bind s. 456.) Tiltrods for Kohts ord om at vestmaktene fører krigen inn på norsk område mobiliserer vi ikke, tvertimot flere avdelinger var i de dage senat hjem og avløst av helt uøvede folk. Der blir igjen ikke gjort noe forsøk på å verge vor neutralitet som det så ofte uttrykkelig var kunngjort for folket av vore øverste myndigheter. Vi satt døren op for Vestmaktene og sa smatt tyskerne inn. (Tyskerne hadde selvfølgelig i tide truffet sine motforholdsregler).

Det er en almindelig oppfatning at tyskernes aksjon mot Norge var ubegrunnet og kom uten forutgående varsel. I virkeligheten utførte tyskerne det som de allerede i noten av 3die sept. 1939 og utallige gange senere hadde forbeholdt sig. Sjelden har vel noe land fått klarere beskjed om hvad som måtte komme enn Norge dengang fikk.

Engstelsen hos vore daværende myndigheter for ikke å komme på den rette side var så stor at vi ofret vore mest selvfølge-
lige plikter som neutral stat. Men det norske folks ønske var jo ikke at landet skulde komme med i krigen, men å holde det utenfor.

Som medarbeider i granskningskommisjonen av 1943 fikk jeg anledning til å stille H.R. Justitiarius Paal Berg og H.R. Dommer Bonnevie enkelte spørsmål, da disse herrer i 1945 var innkallt til granskningskommisjonen som vidner. Jeg spurte de om Høiesterett hadde beskjeftiget sig med spørsmålet om hvorledes Norge kom inn i krigen. Dette blev besvart benektende. Det tillå ikke Høiesterett å behandle dette spørsmål.

Vore høieste domstoler avsier nu sine dommer uten å ha satt sig inn i det som er bakgrunnen for NS folks holdning og handling. Vi følte og føler at det som det norske folk dengang var utsatt for er et bedrageri av enestående dimensjoner. Vestmaktene måtte jo være idioter hvis de ikke forsøkte å få oss med i krigen, når de visste at vi i ethvert tilfalle vilde gå med på deres side. Men dette bedrageri blev ikke avslørt men letvindt avfeiet av Annæus Sejødt med at Utenriksdepartementet har meddelt ham at Vestmaktene ikke hadde planer om å gå til aksjon mot Norge.

Hvor engstelig man nu er for å offentliggjøre utenrikskomiteens forhandlinger fremgår av at stortingets presidentskap har besluttet kun å offentliggjøre referatene fra et par møter fra august og oktober 1939, dok. 6 og 8, med den begrunnelse at granskningskomisjonen av 1943 allerede hadde latt trykke disse referater og gjengitt "misvisende" i den "Quislingske presse". Bortsett fra at referatene ikke har vært gjengitt i noen Quislingsk presse, så var det granskning-kommisjonen av 1943's hensikt å trykke særlige referater fra utenrikskomiteen samt utdrag av disse. Efter min mening må i rettssaken mot de 3 ministre dokumentasjonen av det viktigste innhold av disse referater av utenrikskomiteens møter fremprovoseres, thi offentliggjørelsen av disse viktigste møter har man jo latt ligge. Det har vel for de fleste NS folk vært utenkelig at de folk som på en så skammelig måte svek sine simpleste plikter skulde før de var blit trukket til ansvar for sine gjerninger få domstolene med på provisoriske anordninger av høist omstridt karakter og som stempler alle NS folk som "landsvikere".

En NS advokat vilde utvilsomt trekke alle disse forhold

frem, men vi skal her i Norge ikke engang få samme rett som "de størst tyske krigsforbrytere" som får anledning til å bli forsvart av advokater av deres egen oppfatning. Imidlertid håper jeg at De, Herr Advokat, på en eller annen måte vil forsøke å få noe av det jeg foran har gjengitt frem slik at det kan være tjenlig til forsvar for ministrene.

Et annet punkt som jeg også mener er av avgjørende betydning, er at stortingets presidentskap med tilslutning av stortinget under riksrådsforhandlingene sommeren 1940 konstaterte at regjeringen ikke kunde oppfylle sine forfatningsmessige funksjoner fra London. Selv om Riksrådsforhandlingene ikke førte til noe resultat, så var dog ovennevnte faktum konstatert, og selv om man idag ikke godtar dette faktum, så må det vel i al anstendighets navn virke unnskyldende og forklarende for NS folks optreden.

I månedene siden frigjøringen har mishandlingen av NS folk i mange tilfelle hat døden til følge, navn og nærmere beskrivelse kan gjerne oppgis. Jeg synes advokaten burde henlede domstolenes oppmerksomhet på alle de forskjellige mord og selvmord eller forsøk på sådanne som har funnet sted siden frigjøringen. Blødtørstigheten vilde da utvilsomt legge sig, folkestemningen bli en annen, og dette vilde sikkert igjen ha sin markning på domstolene.

Jeg har ovenfor forsøkt å trekke frem punkter som jeg mener er av avgjørende betydning i den forestående sak og jeg håper at De Herr Advokat ved å gjennomlese mitt brev vil kunne bruke dette materiale til fordel for ministrene.

Arbødigst

Jens Røysen (sign.)